

■ Cossetània

F **FRANCESCA**
A **ALIERN**
ESPILLS BADATS

Notes de color

ESPILLS BADATS

Notes de Color — 112

ESPILLS BADATS

FRANCESCA ALIERN

□■ Cossetània

Primera edició: març del 2022

© del text: Francesca Aliern Pons

© d'aquesta edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977602591
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 × Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-1356-173-8

DL T 68-2022

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del *copyright*.

Per a Aina i Vega, les ninetes de casa.

«Jo estimo el jardí com les ninetes dels meus ulls. No l'estimo pas perquè siga molt bell, sinó perquè és jardí i perquè és nostre; és a dir: perquè està secretament unit a ma vida secreta d'ànima contemplativa.»

«A casa tots els animals són fadrins, viudos o mal casats; vull dir que no van per parelles, sinó solts, esgarriats, sense fer joga ells amb ells.»

Caterina ALBERT (VÍCTOR CATALÀ),
Mosaic. Impressions literàries sobre temes domèstics

I

Elles no eren com les altres xiques de la seua edat, pensava la Francesca mentre es bevia el got de llet de cabra que sa mare havia deixat damunt la taula per a ella i sa germaneta bessona. Abans d'anar-se'n a treballar a l'hort, la dona sempre els preparava l'esmorzar.

Cada dia, les xiques li deien el mateix, que no els agradava la llet de cabra, però ella no els feia cas... Amb les seues paraules mig ofegades, els donava a entendre que no tenien altra cosa més apetitosa per donar-los. Tot era en va, perquè la mare ni tan sols escoltava les seues queixes. Sempre portava el cap embolicat amb un mocador brut i vell i no dissimulava la seua manera de parlar una mica estranya, diferent de la resta de la gent del poble. Al capdavall, ella no havia anat ni un sol dia a costura, perquè a la seua família treballaven tots, grans i menuts, una colla de persones a qui calia proporcionar-los menjar i vestir. La terra no donava per complimentar gaires boques, i encara menys la de casa seua, que quedava reduïda a una horta de dos jornals aspres, els quals només rebien la salutació de l'aigua quan plovia.

La Francesca no tenia els trets físics de sa germana. Eren bessones, però molt diferents. No s'assemblaven en res. Ella era morena, de pell fosca, flaca i de poca empenta. La Joana tenia els cabells rossos, els ulls blaus i un color esclarit a tot el cos que era envejat per les poques amiguetes que tenien. La Joana quasi mai anava a l'hort, perquè a la mare li feia por que una ullada del sol li arrabassés part de la seua bellesa natural. Ella, en fer-se gran, els allunyaria de la misèria, de tots els patiments, segons pensava la dona. Tindrien una bona vellesa.

Tant ella com el Tomàs s'ho mereixien. El seu home, el pobre, quasi no distingia res, ni de lluny ni de prop, ni tan sols hi veia a pesar de les ulleres de vidres gruixuts. Ell també s'havia guanyat un descans ben tranquil. Se'l mereixia tant com ella, a qui les cames quasi no la sostenien dreta. Massa treball damunt i poc descans. Criar dos criatures de la mateixa edat era esgotador i molt costós; per tant, tenien sempre pocs diners arreplegats.

La Joana sí que sovintejava de tard en tard l'escola, i a la mare, en veure la xiqueta rosseta i viva com la fam, li queia la bava. De vegades i d'amagatotis li comprava alguna llepolia; però, abans de donar-l'hi, li deia que no l'ensenyés a ningú, que ells eren pobres i no tenien gaires diners per gastar. I la xiqueta, que era llesta, l'obeïa en silenci, però amb un somriure als llavis. Ni tan sols a sa germana li deia res d'aquells regals de dolçaina tan estimats per ella, perquè sabia que si la mare se n'assabentava se li acabarien els caramels i els grapats de xufes seques.

El pare, que quasi havia perdut tota la visió, es movia entre els solcs d'una manera acrobàtica, molt pesarosa. Probablement ni les veia, a elles, però eren tants els anys que saltironava els solcs sense veure'ls que en alguns moments pareixia volar com una àguila. Només una vegada es va trencar el dit d'un peu, però en lloc d'acollonir-se, cosa estranya, va aprendre a saltar els desnivells i, entre saltiró i saltiró, clavava l'aixada als lloms de la séquia. Trontollava uns quants segons i, tot adreçant el cos com si fora un malabarista, es quedava un instant ert com un fust. Després, tornava a la postura de persona malaltissa, cansada, d'ossamenta feble i ulls lleganyosos.

La seua casa, bruta i deixada, acollia l'aviram que rondava al seu aire. A la nit, els animalets pernoctaven davall la taula on ells menjaven. Conills, pollastres i gallines ponedores, que deixaven el seu regal dins uns cabassos vells on solien passar la nit per despertar-se de matinada llençant a l'aire els seus cants eixerits. La casa amollava una flaire ben desagradable i, encara que els veïns protestaven, ells continuaven sense adreçar el seu rumb, ja que no en coneixien cap altre més d'acord amb la seua manera de viure. Els animals anaven a la solta i eren lliures i independents, com els amos de la casa.

Al poble ja ningú els feia cas, però a la gent que era bona i pietosa els feia pena aquella manera de viure... Ells anaven a la seua. No feien mal a ningú. L'hort se'ls menjava les energies, però sempre venien fruita si algú els ho demanava, dotzenes d'ous, algun pollastre i també gallines velles per si qualsevol necessitava fer un bon caldo. I les xiquetes, sense cap mena d'ordre i criades de qualsevol manera, vivien al seu aire, tot oblidant-se sovint de l'escola i vagarejant per llocs quasi intransitables i no aptes per a la seua edat.

Un dia, una de les beates que freqüentava amb fervor l'església parroquial i tafanera com solia ser va dir al rector tot el que pensava d'aquelles ànimes que semblaven no tenir seny. Les criatures es passaven tot el dia jugant per llocs solitaris i menjant-se la fruita dels horts del veïnat. A casa dinaven quan podien, perquè la mare semblava no recordar-se, en determinades hores, que el menjar havia d'estar damunt la taula.

—És una vergonya, mossèn. Les xiquetes de la Paula, que sempre van brutes com accihomeos, vagaregen pel poble i rodalies i es neguen a anar a costura. Mossèn Aureli, vostè que és un sant, que prega per totes les ànimes del nostre poble, hauria de fer-los un bon toc, a sons pares.

Els ulls d'aquella bruixa, reportadora de tot allò que no l'importava i que li feia posar-se en camises d'onze vares, brillaven amb dolenteria, no amb intenció real d'ajudar-les. I el pobre capellà feia veure que agraïa el seu interès envers les noietaes.

—He parlat amb els pares i estic convençut que fan tot el que poden per fer-les anar pel camí recte. Són molt jóvens i penso a consciència que prompte entendran que és necessari aprendre de lletra. Estan una mica desorientades, però no tenen la culpa de res. Els pares, que desgraciadament són com són, només pensen en l'hort, en les collites per donar-los el que en primer lloc necessiten: una bona alimentació. L'alcalde està assabentat de tot i amb l'ajuda d'altres persones es podria fer alguna cosa de profit. Ells ho han de decidir, els pares. Sembla que les xiquetes, a pesar del seu aspecte deixat de la mà de Déu, mengen com cal. A qualsevol hora, però mengen. Sobre el seu comportament i la manera de viure, no ens hi podem posar. No

són òrfenes. I, amb els temps que ara passem, tan carregats de misèria i mancances de tota mena, és difícil protegir-los com voldríem.

—Es faran grans i semblaran gitanes, mossèn.

La parladora tafanera hi insistia. I el capellà la deixava enraonar. Ja coneixia la seua manera de ser, pesada com el plom, com si ella sola pogués remeiar totes les mancances de la població, i sense una gota de bonança. Parlotejava molt, però mai es va mostrar caritativa amb ningú, ni tan sols realment comprensiva. El rector va enfonsar les mans dins les butxaques de la sotana i va sospirar abans de contestar-li.

—Rosario, ha de tenir en compte el gran nombre de criatures que no freqüenten l'escola. Si es poden anomenar així aquelles entrades grans que la senyora Carmeta va oferir als mestres per poder escolaritzar les criatures fins que s'arrangen del tot les antigues aules. La guerra ens ha fet molt de mal i queden moltes coses per fer i de molta urgència.

—Però és que les bessones, només veure-les, fan molta compassió. Volten pel poble i rodalies escapant-se d'estudi. Brutes i mal vestides, les pobretes. Adés les he vist i m'han fet caure les llàgrimes. Això no es pot comportar. Hauríem de poder salvar-les. I vostè, amb les seues paraules sàvies, pot fer que els pares es comporten d'una altra manera. Oh, deixar-les anar pel món sense solta ni volta! Déu del cel!

La dona quasi ploriquejava, però el rector ja sabia que la comèdia era el seu fort. Ella predicava molt, però tot i ser una persona viuda i amb pessetes no prestava ajut a ningú. La seua voluntat no era auxiliar els necessitats. L'home la va mirar de fit a fit.

—Vostè ha de pensar de quina manera ens ha castigat la guerra. Ha desfet famílies senceres. Els hòmens que van morir a causa d'aquesta catàstrofe!... Va ser un fet que encara ens van enfonsar més. N'hi ha uns quants que no van poder tornar a casa. La majoria van morir a llocs desconeguts i sense tenir culpa de res. Eren feliços amb la seua família, treballant durament, però mantenint amb dignitat els qui depenien del seu esforç. I, ara, ves a saber on han quedat sepultats; ni tan sols sabem si en queden altres a les presons de ves a saber on. Les guerres són així de cruentes. I, als pobles, com sempre, queden els pares vells, les dones tenint cura de sons fills, desemparades

i amb molta angoixa cada dia. És el dolor de tantes i tantes famílies desgraciades que han quedat sense cap empara. Les guerres són una gran tragèdia, Rosario. Una tragèdia infinita. I comporten misèria, molta misèria. I no només al nostre poble, sinó a tot el país. Una gran nació feta miques. Farem el possible per lluitar pels més necessitats, però serà una tasca llarga, molt dolorosa... Malgrat tot treballarem fins a l'impossible per salvar els més desvalguts. Vostè, Rosario, també es pot afegir a aquesta tasca pròpia de persones caritatives i que saben alleujar els patiments de tants necessitats.

—Jo? —la dona quasi va bramular.

—Sí, Rosario, ajudant els més necessitats. Cal enraonar menys i apropar-se als qui quasi no tenen res per menjar, tal com ho vol Nostre Senyor. I vostè, que té moltes hores lliures i unes quantes finques grans, podria asserenar el patiment de molts desgraciats. Nostre Senyor li ho pagaria amb escreix. Ja veu vostè als nostres mandataris quant els costa posar la nació novament en marxa. No és cosa d'uns pocs anys, sinó potser de dècades.

I la dona va arrufar el morro. Era viuda i, certament, tenia bones finques i estalvis suculents i ben guardats. Una horta gran i molts conreus d'oliveres i garrofers cuidada per pagesos mal pagats. Ella explotava la misèria dels qui a penes podien menjar. Tacanya i tafanera, es creia poder arreglar el món a la seua manera, però sense conèixer el que era la solidaritat amb totes les persones que la maleïda guerra havia deixat sense cap mena de recursos.

Aquella benefactora sospitosa s'havia capficat amb uns pobres desgraciats curts de gambals, que vivien al seu aire i, perquè no disposaven de cap més treball, solament depenien d'un hortet i els era difícil cuidar les filles com calia. Les paraules del prevere la van molestar. A ella, que anava a oir missa tots els dies i que de vegades obsequiava el capellà amb un plateret de fruita! Aquell home era massa jove per governar la parròquia d'un poble que, abans de la guerra, era pròsper i ben envejat per la rodalia. Mai cap altra vila s'havia pogut comparar a un lloc tan lluït! Però va saber tancar la boca. El temps li donaria la raó, pensava. I si el senyor bisbe s'assabentava que el prevere parroquial era una mica tou, en bescanviar-lo per un altre, tot quedaria en ordre. En aquell lloc hi havia quedat massa gent d'esquerres.

I encara que alguns van perdre la vida al front, havien deixat bona llavor a casa seua. Els fills menors d'edat i els vells, en trobar-se pels carrers amb altres persones, emmudien. Tenien molta por, aquella gent; i, com que no tenien ningú tancat a la presó, en trobar-se amb autoritats, encara que fossen locals, veïns de dretes o la parella de guàrdies civils de torn, intentaven que les seues converses no fossen audibles. Però se'ls notava a la cara que enraonaven sempre del mateix. No acceptaven ser vençuts, encara que sempre ho comentaven d'amagatotis i menjant-se les paraules. Els vells quasi mussitaven el que els semblava i els jóvens no es perdien un sol gest ni una mirada altiva. Ningú els sentia enraonar. I els poderosos, per la seua banda, sempre tenien una somriure als llavis en veure passar per davant seu els qui semblaven «rogets». I, quan alguna persona no els feia el pes, tallaven les converses. Tenien por que els poguessin traïr, però amb una sola mirada del Fidel, per exemple, un home que era respectable, passaven de la política a les contalles de sempre: romanços de poc suc i que els feien riure.

—Hem d'estar units, mossèn, perquè encara hi ha persones que poden fer mal. No tots estan morts, ni tancats a la presó. Hi ha llengües molt tafaneres, que treballen amb malícia dia i nit. Són peril·losos i cal tenir els ulls ben oberts. No podem tornar als temps tan negres que hem viscut.

La Rosario ho deia amb una vehemència falsa. El capellà, que s'havia ocupat de l'església després de la guerra bestial i fratricida, de seguida la va retratar. No era el que volia fer veure. Ell necessitava persones amb ganes de socórrer els pobres i tots els qui, entre silencis, amagaven les seues precarietats. A aquella dona mesquina, que havia passat la contesa lluny del poble, aixoplugada en un convent perdut per una muntanya qualsevol, tranquil·la i solitària, el millor era mantenir-la a ratlla. Salutacions curtes i poques converses. Xarrades cordials, però no llargues, perquè si no s'embravia com les ones del mar en plena tempesta. I el prevere no estava per aguantar més històries de famílies ràncies, totes virtuoses, a la seua manera, però que com més allunyat se n'estava de més tranquil·litat es gaudia.

—Deixem les xiquetes en pau —va dir el mossèn amb veu assossegada—. Farem tot el possible per ajudar-les. De moment el que s'ha

de fer és que s'acostumen a l'estudi. Sembla que els agrada més voltar per llocs solitaris i així desentendre's de tot. Però els pares diuen que són massa pobres per anar a costura i que necessiten el seu ajut a casa. No les fan treballar a l'hort perquè són molt jovenetes, però tampoc van a l'escola perquè ningú les obliga a anar-hi. I tot això vol dir que campen per on volen, sense que els seus progenitors intenten, com a mínim, assossegarr-les.

—El pobre Tomàs quasi és cec i la Paula, la seua dona, només pensa en l'hort. Estic segura que no fa cap mena de neteja a casa. I, si ho ha fet, ha sigut una passada ràpida de granera i prou. I allí s'hi caguen, amb perdó, mossèn —va dir la beata amb el rostre esgroguisat—, conills i aviram, gats i molts ratolins, per no dir rates escrupoloses. Quan passes per davant de sa casa, t'has de tapar la boca perquè la pudor et marejaria.

El rector la va mirar quasi de reüll. No se li podia donar més conversa, a aquella Rosario de llengua desenfrenada.

—Tot s'arreglarà —va dir el prevere—. El millor és esperar, perquè, malauradament, en aquests temps de misèria, odis, pobresa extrema i més de mig poble sense treball, és difícil trobar recursos per als necessitats. Tot el país està embolicat en aquesta lluita social, però no hi ha ni un cèntim. Europa també s'ha de reconstruir; per tant, la pobresa pot durar més temps del que esperàvem. I moltes famílies no es poden comprar ni sabó moll per rentar-se la roba.

—I no podem actuar, mentrestant?

—Només podem esperar, com us dic, que el poble torne a recobrar el bon aspecte que li donava fama. Si es pogués recuperar la feina dels torrns de les diverses fàbriques que n'elaboraven, ja sabeu que de nou tornàriem a ser envejats.

De sobte, s'havia creat un silenci molt feixuc, fins que l'home de la sotana es va decidir a enraonar. Però el silenci s'havia ensenyorit de la calma i els havia engolit en instants incòmodes.

La Rosario estava inquieta. Parlaven de moltes coses, però, de mica en mica, el cas de les bessones anava quedant aïllat. I a ella, acostumada a guanyar moltes batalles dialèctiques, totes les paraules del mossèn li havien sonat sense sentit. Quan s'havia d'actuar com calia amb certs assumptes, donar-hi tantes voltes era una pèrdua de

temps, pensava. Es va acomiadar amb un fil de veu. Ella, que era una persona temorosa de Déu, bona cristiana i amb amistats de prestigi a la ciutat, estava segura de poder alliberar les xiquetes de la misèria en què vivien. Era una dona molt segura dels seus recursos.

Al poble, gent vagarosa rondava pels carrers per veure si trobaven alguna coseta una mica consistent per subsistir. Però la misèria persistia. Només podien suportar aquella angoixa les famílies benestants, els qui els feien la pilota i altres que també jugaven a no se sabia el què, però movien unes quantes pessetes i canviaven cada dos per tres de camisa política.